

Avšak i kdyby nemohla býti včas provedena tato statistická práce, nebyly soupisy konány nadarmo. Pro každého klidně uvažujícího tyto dílčí soupisy jsou neobyčejně důležitým základem pro oceňování generálních příznání. Lze si mysliti, že by se odvážil kdokoli při generálním příznání **příznávat méně než učinil při soupisové akci v dílčích soupisech, ohrožujících ho propadnutím částek jmění a konaných pod zvláštním psychologickým tlakem.** Kdo dnes v psychologickém rozvratu, ve shonu po zisku dovede se vžítí zpět do oné doby a vzdá se na chvíli stranictví (dovede-li to), musí uznati, že soupisovou akcí získán materiál pro ukládání dávky ze jmění, jakého by nebylo možno jindy a jinak docílití.

Při tom bylo opět použito ve veliké míře pracovní občanské povinnosti, aby ulehčeno bylo finančním úřadům. Banky a jiné peněžní ústavy, notáři byli povoláni, aby vypomohli státu. A učinili tak rádi.

36. Slíbil jsem, že na podzim podám osnovu majetkové dávky. Nemohl jsem slibu tomu dostátí, poněvadž jsem nebyl již ministrem. Ale prokážu v kapitole o dávce z majetku, že bych byl slibu tomu dostál.

F. Rovnováha v rozpočtu.

37. Řekl jsem, že Rakousko-Uhersko největší chybu dělalo tím, že zvýšené důchody neodssávalo daněmi, nýbrž vedlo válku na dluh.

Tento způsob hospodaření měl se také zahrnouti v republice. Nechtělo se rozuměti dvěma zásadám hospodaření: šetření ve vydáních, zvyšovati příjmy. Půjčkami mohlo by se operovati jediné na výdaje investiční.

Myslí se, že je populární mnoho vydávat a daněmi výdaje nekrýt. Populární to však může být pouze na chvíli; neboť konec konců musí přijít nové a nové daně.

V poválečném hospodářství jest však dvojnásob důležitě dopracovati se rovnováhy v rozpočtu, nemá-li býti ztracen úvěr doma i za hranicemi. Selže-li půjčka doma, je nemožný úvěr zahraniční, leč za podmínek přímo ponižujících. A kontrahovati půjčku po válce doma jest obtížno národohospodářsky, poněvadž státní půjčka má se dít z úspor, to jest ze jmění, které má býti svěřeno státu pro zabezpečení trvalého důchodu majitele papíru. Valná část obyvatelstva však uzavření míru pokládá za signál k novému podnikání hospodářskému (což dlužno jen vítati!) a nechce vázati svoje pohotové jmění do státních půjček.

Stát může proto snad na čas dostati přebytečné hotovosti, avšak po rozvinutí hospodářského života bude zde snaha uvolniti tento vázaný kapitál prodejem půjček státních, jejichž kurs musí následkem veliké nabídky klesnouti. Tento pokles má dvojitý špatný účinek: že ztráty na státní půjčce, které stihnou obyvatelstvo, berou mu chuť, aby v budoucnosti půjčoval státu třeba na věci užitečné a investice, a za druhé, že snížený kurs státních půjček vyvolává nedůvěru v cizině vůči státu, což při papírové měně, sestávající ze státovek, je osudnější než při upravené valutě.

38. Není proto jiné pomoci, než dosíci rovnováhy rozpočtové zvyšováním starých daní a zaváděním vydatných daní nových. Obyvatelstvo ztratí daleko více rozpočtovým nepořádkem proto, že není možno udržeti mezinárodní kurs státovek na stabilní výši, docíliti lacíného dovozu, naplnění trhu a nor-

málního hospodaření, je-li z rozpočtu zřejmo, že dělají se výdaje zbytečné neb zbytečně vysoké a že tyto výdaje mají být kryty půjčkami, nikoli daněmi.

Je zajímavo, že prvotní odhad státního deficitu našeho činil 1400 mil., v únoru 1919 — přes vyšší výnos přímých daní — 2200 mil., za šest neděl na to 3400 mil. a rozpočet, předložený v červnu 1919, vykazoval 3900 mil. deficitu, to však nestačilo a vláda požádala v prosinci o dodatečný rozpočet s deficitem 4905 mil., a to již po započtení zvýšeného výnosu poštovních poplatků a 100% zvýšení tarifů. Vydání rozpočtová činila dle rozpočtu z 27. června 1919 6713 mil. K, po dodatečném rozpočtu 8615 mil. K čili o 1900 mil. vzrostla vydání za druhého půl roku 1919.

Toto narůstání vydání státních způsobeno bylo: netrpělivostí a nedočkavostí obyvatelstva a Národního shromáždění, kde všecko mělo být za rok hotovo; nesystematickým rozmnožováním úřednictva a zřízeníctva státního, jež šlo tak daleko, že do letošního rozpočtu musila být zařazena položka 50 mil. K na umístění legionářů ve správě státní na místech nesystemisovaných, poněvadž všechna místa systemisovaná byla zadána, takže jsme nejednali a nechceme jednat podle zásady, málo úředníků a dobře placených, nýbrž mnoho úředníků a dobře placených; nezodpovědným válečným hospodařením v ministerstvu národní obrany a ministerstvu pro zásobování; bezkontrolním vyplácením vyživovacích podpor, kde nepostupovalo se tak, aby vyživovací podpory byly odňaty, znova uděleny a při tom zkoumáno, zdali je zde nárok, nýbrž ponechán celý rakouský šlendrián a k němu jen přidány podpory, které rakouské úřady odmítaly z důvodů více méně

politických (pro politickou nespolehlivost branců, pro vstup do legií a pod.).

39. Nebylo ani pomyslení na to, aby takto vzrůstající deficit mohl býti uhrazen daněmi plánovitě rozvrženými. Nebylo také naděje, že by se tak mohlo státi prostým zvýšením daní přímých. Z nich hlavně daň činžovní nemohla býti zvýšena, poněvadž vláda trvala na systému nezvyšování činží, jehož neudržitelnost pomalu začínají nahlížet největší jeho zastanci, poněvadž vidí, že zabíjí se vlastně stavební podnikání.

Mimo to u všech daní přímých, podléhajících přírážkám samosprávným, je každé zvyšování ztíženo tím, že jsou u mnohých obcí jediným téměř pramenem, z něhož čerpají pro rostoucí výdaje obecní, které obzvláště po obecních volbách rostly stejně nesystematicky jako vydání státní, a snad šetřilo se ještě méně než u státu.

A tu ovšem, sebere-li všecku možnost zvýšení těchto daní stát, nezbude nic na obec.

Mimo tyto námitky byly zde ještě technické obtíže u všech daní, které musí býti předepisovány.

Nezbylo nic než ohlížeti se po daních jiných, z nichž by příjem snadno plynul bez velkého psaní a předepisování. A to mohly býti jen daně nepřímé.

Ve své řeči při předložení rozpočtu dne 13. května 1919, kterou jako přílohu VI. zde otiskuji, provedl jsem kritiku rozpočtovou a ohlásil daně pro podzimní zasedání a odůvodnil daně předložené. Nebudu zde opakovati důvody tam uváděné a byl bych velmi rád, kdyby si čtenář pročetl tuto řeč, poněvadž byla upřímná na všechny strany, nepřibarvovala nic a ukazovala chyby našeho ústavního hospodaření.

V této své řeči ohlásil jsem pro **podzimní zasedání dávku z majetku, stálou mírnou daň majetkovou**

jako doplněk daně z příjmů, a daň z **konjunkturálních zisků** jako náhradu za daň z válečných zisků. Nemohl jsem uskutečnit tento plán **na podzim**, a nová vláda ho neuskutečnila, ačkoli počátkem června jsem měl největší část práce pro dávku z majetku hotovou. A daň ze jmění a z konjunkturálních zisků předloženy nebyly, nýbrž učiněn pokus prodloužit daň z válečných zisků na příští rok, způsob daňově nemožný.

Hned při rozpočtu předloženy byly daně:

1. zvýšení daně pozemkové progresivně, jež provedeno jiným způsobem berně-technicky velmi obtížným;

2. daň z úroků kontokorentních (výnos 8 mil.);

3. poplatky z nájemních smluv (uzákoněn);

4. poplatky z přípuštění cizozemských papírů a losů, monopol třaskavinový;

5. zvýšení daně z vína na 40 K z 1 hl a daň nápojová (výnos 30 mil.); daň z luxusních vín (výnos 10 mil.);

6. zvýšení daně z lihu na 16 K z 1 hektolitrového stupně (roční výnos 63 mil.);

7. ministerstvo železnic zavázalo se zavést 100-procentní zvýšení tarifů, což by znamenalo automatické zvýšení výnosu daně z dopravy, jež se vybírala 15% s přírůžkou válečnou 100% čili úhrnem 30%. Vynesla by 60 mil. Zvýšení tarifů samo 500 mil.

Proti zvýšení tarifů ozvaly se hlasy. Avšak uvážíme-li, že cena všeho dopravovaného zboží neobyčejně stoupla, znamenalo zvýšení tarifů, počítáno z této ceny, percentuelně nepatrné zvýšení.

8. daň z uhlí ve výši 20% z ceny na dole. Proti této dani (jejíž výnos byl rozpočten při nynější těžbě na 250 mil.) ozval se veliký odpor, a je povinnost

řící, proč jsem ji chtěl zavést. První důvod byl, že by příjem z ní byl **hned** a bez velkého nákladu na správu a vybírání. Obstarala by to na dolech finanční stráž a **my bychom dostali konečně úplnou evidenci vytěženého a prodaného uhlí**. Toho jsem si cenil u této daně nejvíce a jsem přesvědčen, že bychom se nedostali do takových desolátních poměrů v zásobování uhlím, kdybychom byli podrobili těžbu a prodej této finanční kontrole. Tuto daň vybírali bychom z uhlí vyváženého do Německa (nyní si ji vybírá Německo a zvyšuje ji o 100%, pak by ji vybírali nemohlo), do Rakouska, Maďarska, Jugoslaviie. Zaplatili bychom si všecku svoji kontrolu z této dávky, podrobili bychom finančním trestům falešné oznamování cen. Mluví se u nás mnoho o prodejním monopolu uhelném. K tomuto monopolu se nemůžeme dostat jinak než takovouto daní. Ta dodala by veškerý potřebný materiál, kontrolovala by bezpečně po několik let všecek velkoobchod s uhlím. Tak jako Rakousko vzdalo se sírkového monopolu a zavedlo daň, aby vniklo dobře do tohoto průmyslu, tak jsem si to představoval i zde;

9. ve spojení s uhelnou daní byla daň z vodních sil. Cena vodních sil neobyčejně stoupá vzhledem k zdražení uhlí. Jsou to úplně neoprávněné konjunkturální zisky. Bylo by nemožno zavést daň z uhlí bez současného zavedení daně z vodních sil. Jediná překážka za války zmizela: vodní díla bylo povznesením živností mlynářské amortisována, takže vodní síla je nyní čistá. A národohospodářský význam této daně je jasný: zaveden by byl do našeho vodního hospodářství pořádek, ke kterému jinak nedojdeme. Kdo ví, jak vypadají vodní knihy u místodržitelství našich, jak vyhlížejí věci na Slovensku, pochopí, jak veliký význam by mělo, kdyby finanční správa spočítala

nám, kolik koňských sil plně využitých máme v Československé republice.¹⁵⁾ A to by bylo provedeno průběhem dvou let. Prvý rok fassemi uživatelů vodních sil byl by proveden základ, který by se přezkoumal v roce následujícím. Co by tento pořádek znamenal pro elektrisaci země! Dopátrali bychom se pravdy, kdybychom položili výsledky za základ vlastnění vodní síly pro případ elektrisace. Jak veliký národohospodářský význam mělo by zjištění, je-li propůjčené vodní síly plně využito čili nic, a provedlo se plně její využití, netřeba snad líčiti.

U nás, bohužel, nedovede se pochopiti, že daň může býti tvůrčím prostředkem národohospodářským, že může daleko více přispěti k pořádku a národohospodářskému využití výrobních prostředků, než nějaké inspektoráty, vodní knihy atd., že také u státu zájem finanční je mocnou pobídkou pro tvoření. Zde, u těchto dvou daní, setkali se v jednom táboře kapitalisté a uhlobaroni se socialisty; první byli proti těmto daním, poněvadž dosavadní nepořádek je pro ně základem pro neprůhlednost zisků, druhí proto, že mají heslo na praporu. Nechci mysliti, že by pořádek ve vodních silách a jejich využití pokládali za konkurenci uhlířů. Soudruzí jejich v Německu zvyšují dávku na obnos dvojnásobný (40%) a dají si platiti ji od nás v dovezeném uhlí, od Francie a Belgie jako příspěvek na válečnou náhradu. Nemohou zavésti ji jako dávku vývozní, bylo by to proti mírovým podmínkám, ale vybírají ji také od svých příslušníků a — z uhlí od nás dovezeného;

10. daň z obratu při zboží obyčejném $\frac{1}{2}\%$, při luxusním 10%. Daň tato měla vynésti 300 mil. Také tato daň byla sdělána podle německého vzoru a podle francouzské „taxe de luxe“, jako daň, která by mohla rychle poskytnouti úhradu. Také tato daň ne-

byla daní mého srdce, nýbrž čistá válečná daň z nouze. Byla uskutečněna po velikých přeměnách (nechci rozhodovati, zdali účelných pro její vybírání a výnosnost) ve výši 1% — poněvadž mezitím narostla úžasně vydání státní — při zboží obyčejném a 10% při luxusním. Uskutečněna však teprve od 1. ledna 1920, ačkoli já jsem navrhoval od 1. července 1919. Důsledek je nejenom ten, že pololetní příjem ztracen, nýbrž že k plnému příjmu nedojdeme r. 1920 nýbrž teprve r. 1921.

Je zajímavo, že tato daň, která je daleko tíživější než daň z uhlí, poněvadž stihá každý krok konsumenta, našla milost v očích finančního výboru a byla dokonce zdvojnásobena, ačkoli — přiznám se nyní — já počítal s velikým odporem a byl bych býval ochoten pustiti tuto všeobecnou daň konsumní, za dávkou z uhlí, daň luxusní a zvýšení některých daní konsumních. Byla pro mne kompenzačním objektem.

Teoreticky může býti sice zavedena takováto všeobecná konsumní daň z a v š e c k o zboží. Ale prakticky značí to úžasnou obtíž při vybírání. Vždycky byla a bude zásada při daních konsumních, že mohou býti zaváděny jen při koncentrované výrobě nebo spotřebě, aby byla možná kontrola, kdežto tato daň chce zdaniti miliony milionů obrátů prováděných v milionech hospodářství a živností. Kontrola skutečně důkladně prováděná pohltila by většinu příjmu; bude tedy nedokonalá a immoralita berní se bude šířit, zvýšení ceny následkem této daně nebude vždycky plynouti do pokladnice státní.

Jsou však nevyzpytatelné cesty parlamentních sborů, dají-li se vésti hesly a teoriemi. Dají přednost dani nekontrolovatelné, bez národohospodářského poslání, před daní vybíranou bez režije, kontrolo-

vatelnu s národohospodářským posláním pro dnešek i budoucnost!

40. Vedle toho provedena úprava celnictví zvýšením cel, které ovšem nebylo vlastně zvýšením, poněvadž cla byla placena v míru ve zlatě, takže zvýšení provedeno tak, že vybíráno clo ve francích a stanovena relace (1 K sazby = 1 fr.) nepřivodilo změnu k horšímu, poněvadž zlato bylo by ještě dražší. Mimo to však provedlo ministerstvo financí s ministerstvem obchodu přehlídku autonomního celního tarifu dle našich potřeb a vydalo na základě zmocnění zákonného nový celní tarif, platný od 1. července 1919, čímž položeno naše celnictví na pevný základ a utvořen podklad pro mezinárodní smlouvy obchodní.

41. Docílení rovnováhy v rozpočtu na r. 1919 se nepovedlo, poněvadž Národní shromáždění sice ochotně povolovalo výdaje, často bez debaty a za 24 hodin, ale daně předložené 13. května 1919 buď vůbec nevyřídilo, nebo po pololetním rozmyšlení a zatím utíkaly miliony. Teprve nezdar půjčky ukázal, že je neschůdná tato cesta a nechce-li se šetřit, musí přijít nové daně a zvyšování starých. Na kvap rozmnožovány finanční předlohy daňové, předlohy často svrchovaně fiskální, ale ani pro r. 1920 nedocíleno rovnováhy přes to, že počítáno s výtěžky z vývozu následkem nízkého kursu koruny a nepočítáno se vzrůstem výdajů následkem tohoto nízkého kursu.

A přece k rozpočtové rovnováze musíme se dostat, máme-li provést konsolidaci dluhů předválečných v jednotný typ, máme-li dluhy železniční zceliti v jednotnou rentu investiční a tím zavést pořádek do svého hospodářství.

K tomu potřebujeme ozdravenou měnu, jež však nemůže být zdravá bez zdravého hospodaření státního i soukromého. Řekl jsem to již jasně ve své

řeči dne 25. února 1919, na čem spočívá náprava měny: na dobrém hospodářství státním, pracovitosti, výrobnosti a šetrnosti všude ve státě i mimo stát.

G. Majetková dávka.

42. Korunou opatření finančních měla být majetková dávka vybraná jednou. Ohlásil jsem také trvalou mírnou daň z majetku jako doplněk daně z příjmů. Užívám proto názvu dávka, poněvadž měla být vybrána najednou, aby nebyla přesunuta a nemohla být přesunuta do cen a do důchodů.

Ohlásil jsem její podání dne 25. února 1919 v Národním shromáždění a dne 13. května 1919 jsem označil jako termín jejího podání podzimní zasedání (viz příl. V.). Neučinil bych takového slibu, kdybych si nebyl jist, že ho splním. A splnil bych ho. Do konce května 1919 byl hotov první, nejdůležitější díl osnovy, dávka majetková u osob fysických a byl dán do tisku a na počátku června rozdán všem oddělením ministerstva financí k vnitřní referentské anketě. Tedy mezitím co prováděny byly soupisy, bylo pracováno na osnově zákona, nezmařila se při práci pověřeného referenta mín. rady Fuxe ani chvilka.

Nesmí se totiž zapomenouti, že předloha tato byla velmi obtížná, že bylo potřebí prostudovati literaturu o známé německé „einmalige Vermögensabgabe“, materialie v Rakousku sebrané, rozhodnutí celou řadu otázek prejudiciálních než se mohlo přistoupiti ke stylisaci zákona. A přece hlavní práce byla z prvé vody hotova za 3 měsíce.

Mezitím, co konána referentská anketa o tomto prvém dílu, rozhodnuty byly zásady o zdanění společností a osob právnických, aby mohlo oddělení druhé připravití druhou část zákonné osnovy. Tato část měla